

OD KAŠPARA K PALEČKOVI OHLSY ČESKÉ A MORAVSKÉ LIDOVÉ KULTURY V ILUSTRACI DĚTSKÉ KNIHY

JANA MLATEČKOVÁ
Diecézní muzeum v Brně

ABSTRACT: The pictorial accompaniment of the text – the illustration – plays especially in literature for children and youth an irreplaceable role. An important place belongs to folk themes that appeared in book illustrations as soon as in the late 19th century. Basics of the Czech „national“ illustration were laid by Mikoláš Aleš. Another important illustrator was Adolf Kašpar. The period between the two world wars was the time of Josef Lada, Karel Svobinský, Josef Čapek, Cyril Bouda, in the late 1930s the generation of Jiří Trnka, Antonín Strnad and Adolf Záborský appeared. Today, the illustration of children books with traditional topics is mostly drawing; epics, humor and grotesk overweight lyrics.

KEY WORDS: Illustration, children books, folk themes, children magazines

Výtvarný doprovod textu, tj. ilustrace, má zvláště v oblasti literatury pro děti a mládež svůj nezpochybnitelný význam. Stává se totiž rovnocenným partnerem vyprávění, které má svou názorností učinit srozumitelnějším a pochopitelnějším dětskému čtenáři a zároveň podpořit jeho fantazii a představivost. Vytvořit adekvátní obrazový doprovod literárnímu textu je úkol zodpovědný a náročný, ke kterému je nutné přistupovat z několika hledisek. Je třeba brát v úvahu žánr knihy a věk dítěte, kterému je určena a zároveň úlohu, jakou má ilustrace v textu plnit. Liší se přístup k ilustraci, kde je písmo přímo vázáno na obraz, a kde výtvarný doprovod tvoří jen dekorativní rámeček, kde má pouze naznačovat. Podle provedených průzkumů dětskému čtenáři nejvíce vyhovují ilustrace realistické, srozumitelné, bez abstraktních prvků a dvojnásobných elementů, ilustrace okamžitě čitelné.

Taková byla česká ilustrace dětské knihy rozvíjející se zejména od konce 19. století. Na její více než stoletou tradici dodnes navazují někteří výtvarníci i v současné době a snaží se dostat její vysoké řemeslné a umělecké úrovni. Svoje místo má v oblasti české ilustrace knih pro děti a mládež také tematika lidová, čerpající inspiraci z venkovského života a lidového prostředí vůbec, nebo pouze inspirovaná formou, barevností, hravostí lidového umění. Ztvárnění této tematiky je dnes samozřejmě jiné než na přelomu 19. a 20. století, kdy byli hlavními představiteli těchto tendencí Mikoláš Aleš nebo Adolf Kašpar. Liší se samozřejmě i od její podoby v tvorbě ilustrátorů moderní dětské knihy v průběhu 20. století. Mění se vztah lidí k tradici a lidové kultuře, mění se i podoby folkloru, se kterými se setkáváme. Mnohé jevy tradiční lidové kultury zanikly a my můžeme sledovat různé formy její druhotné existence folklorismu, využívající některých jejích prvků v současném výtvarném projevu.¹

Lidová tematika pronikala do knižní ilustrace již na konci 19. století. Zpočátku vstupuje hlavně do ilustrace knih pro dospělé, postupně i do literatury pro děti a mládež. Základy české, specificky „národní“ ilustraci a tedy i ilustraci dětské knihy, která čerpá inspiraci z lidové kultury a tematiky venkovského života, položil Mikoláš Aleš.² V jeho kresbách k písničkám nebo lidovým říkadlům, stejně jako i v ilustracích k pohádkám a veršům pro děti se